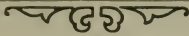

ЯРОСЛАВ МАРЧЕНКО.

ВЛАСНА ХАТА.

ПРОЛЬОГ.

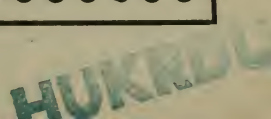
(ДЛЯ ВИПОВНЕННЯ ПРОГРАМИ ПРИ
ОТВОРЕНЮ ВЛАСНИХ НАРОДНИХ
ДОМІВ І ЧИТАЛЕНЬ.)

ЦІНА 10 ЦНТ.

1917.

З друкарні „Свободи“ 83 Grand Street,
Jersey City, N. J.

ОБРАЗ І.

Яскня в пеклі, овіяна гнилим сопухом і рудим, поганим димом. Що кілька хвиль як вітер зривають ся зітхання і проклони, розвівають імлу і тоді видно стовпи з людських тіл, повикручуваних страшними болями, що підпирають тяжку, обвислу повалу. З повали звисають, як сталяктити, скаменілі соплі з сліз і крови...

На право озеро, з лїнивою, гнилою водою, як смола. По ньому плавають дивоглядні цвіти гріхів і раз-враз займають ся і гаснуть блудні огники душ...

На лїво вхід до печері, завалений червоною плитою. До нього ведуть огнисті знаки. Ніч...

Хвиля тиші а потім глухий гук — і з під землі вилазить потвора. На плечах царська багрянця, в одній руді кнути а в другій людський череп. На голові гадючий вінець. Лице звернене до печері...

Хитаючись іде до брами і бе кнутом три рази.

Голос з печери:

А хто там?

Потвора:

Я,
Дух Ваньки Грозного, Петра
Великого, Єкатери́ни
Второї. Я, дух руїни,
Дух всіх гнобителів України
В одній особі.

Голос з печери:

Чом душе погана
Не відпічнеш в своїм плюгавім гробі,
Лишень товчеш ся ту, неначе п'яна?

Потвора:

Нема мені спокою навіть в гробі,
Нема ніде й ніяк не може бути.
Бо чи на те я плів московські кнути
І чи на те гатив людьми болота,
Щоби тепер хахлацкая голота
Перед людьми себе давала чути,
Щоби їй снилась воля?

Дідьчий тату!

Вони тій воли знов одну палату
Ставлять, як тії мурашки у лісі,
Або як птахи ліплять гнізда в стрісі.
А всьо на горі моє і на муку!
Придумай батьку, яку хитру штуку,
Щоби я міг той нарі́д раз убити,
Немов змию. А то — я стану вити,
Як на припоні пес. Клянусь — зі мною
Як ніч, так день не мати-меш спокою.
Побуджу всіх чортів і всі чортиці,
Всіх чарівниць прикличу від границі,

Нехай подивлять ся, нехай почують,
Як своїх вірних слуг дідьки шанують.

Голос з печери:

Но! Но! Не так відважно сину,
Бо, гордих ту спихають на долину
В самий найгірший жар.

От краще слухай:

Як муравельник Азію порухай,
Збуди Половця, Турка і Татара
Нехай на Русь ідуть, як чорна хмара.

Потвора:

Вже перейшли.

Голос з печери:

І що?

Потвора:

Нічо.

Впустили крові, чаду наробили,
Людей побили, Вкраїни не вбили.
На пожарищу, на трупах і крові
Збіжа філюють на причуд чудові,
Так як на гною.

Голос з печери:

То йди до сусідів.
Перетвори їх з людей в людоїдів.
Вложи в серце злість, зависть і злобу
А вирви розум і так, як худобу
Жени мечем розпусти і наживи
На плодотворні, українські ниви.

Потвора:

Ах батьку! Таж вони зі сходу і з заходу
Точили з Руси кров, як з бочки воду.
З найкрасших квітів мід в свій улий брали,
З під серця кров живу п'явками висисали.
А нині — глянь! Одні лежать в хоробі
А другим теж вертить хробак в утробі,
З надмірної їди і з крові перепною,
А нарід руський, по добі застою,
Немов по немочи, недужий в ложу
Простує кости, ломить обгорожу
І з силою гірського водопаду
Летіти хоче в сьвіт.

Голос з печери:

То кинь му зраду!

Най маму діти забудуть, а брата
Брат відрече ся. Най син свого тата
Продасть за гріш марний. Най люди
Позбувшись чести і слави, як Юди
Ходять і сїють лихо.

Потвора:

Годі!

І сей кукіль я сїяв в огороді
Та він, на жаль, не заглушив ячменю.
Для зради мав я рублів повну жменю,
Хрестів, ордерів, чинів, що не міра.
Для них змінялась народність і віра
І ідеали немов рукавиці
Скидались. Всьо то, виджу суть марницї
Супроти люду житевої сили,
Любови й віри в свій родинний край!

Голос з печери:

Га! Коли так, то гинь і пропадай!

Потвора западає ся під землю. Сцена змінює ся скоро.

ОБРАЗ II.

Улиця в місті. В глибині „Народний Дім” прибраний зеленою і квітами. З подувом вітру лопотять синьо-жовті хоругви. Над містом грають дзвони.

Перед домом товпа народу, різного віку і з всіляких верств, в сьвяточних одягах і в сьвяточнім настрою. На порозі Голова стоїть і говорить голосно і різко:

Братя рідні! Ви від плуга,
Від пера і від престолу
Обніміть нині друг друга,
Тіштесь, радуйтеся посполу!
Збуло ся діло велике,
Що його ніякі сили,
Зависть, анї злі язики,
Анї злоба, анї крики
Не положать до могили.
Ми здвигли народню хату,
Не велику, не богату,
Але сьвітлу, але ясну,
Але рідну, але власну!
Не пора тепер тинятись
Під сусідськими плотами,
Не пора сил гайнувати
В чужих газдів наймитами.
Гей! В кого єсть добра воля,

Щирий замір і охота,
Най держить ся свого плота,
Най пильнує свого поля,
Най іде до своєї хати,
Чи убогий, чи багатий,
Чи просьвічений, чи темний,
Чи пан, чи слуга наємний!
Будьмо всі, як братя рідні,
В волю вірою — свободні!
Най тота мала сьвятиня,
Що її здвигли ми нині
Стане образом, символом
Того храму, того дому,
Що його в грядучі дні
Побудуем на скалі
Несокрушимій.

Один з селян:

Ми селяни

Хаті тій дамо основу,
Так сильну і так здорову,
Що на тисячу літ стане.
Ми вже пробу перебули
В лихоліттю і в крѣпацтві,
В панщині і в „гайдамацтві”.
З усіх сторін нас громи били
Та не вбили і не вгнули!
Бо нема такої сили
І нема такої злѣсти,
Щоб її мужицькі кости
Не двигнули!

Тож до діла,
Лиш най буде праця сьміла,

Лиш берім ся всі нараз,
Поки світа — поти час!

Інтелігент:

А ми праці допильнуєм.
Всьо, що нам дала наука,
Людський промисел і штука
Щирим серцем подаруєм,
Щоб сьвятині тої мури,
Після прав архітектури
Сьвітової піднимались,
Щоб в аркади розвивались
Чим раз красше, чим раз висше,
Чим раз ідеалу близше.

Одна з жінок:

А ми, чи будем послідні,
України доньки рідні?
Чи не час нам від колиски,
Від постелі і від миски,
Свої очи повернути,
Там — де гук підземний чути?
Де підносять ся з руїни
Нові стіни України!
Тож ставаймо поруч брата,
Поруч мужа, поруч тата!
А хоть руки в нас не — дужі
Та за те ми не — байдужі,
Та за те у нас проворність
І огрядність і моторність.
А як хата завершить ся,
Ми її, так, як годить ся,
Гіллем дубовим затичим,
Заквітчаєм, закосичим
Та затягнем пісню красну

Про зірницю сьвітлу, ясну,
Що піднялась з крові поля
А зоветь ся — людська воля.
Дітьом в колисках ми скажемо,
Що не вмрем і не поляжемо!

Товпа ворухить ся і пропускає сідо-голового пан-отця.
Той звільна входить на сходи дому, клякає на послідньому і
знімаючи очи в гору, говорить:

Боже праці і любови,
Вічне жерело житя!
Бодрости дай нашій крові
І долий до серць огня,
Щоб пірвали ми окупи,
Щоб діждались волі дня!

Ми не хочемо чужого,
Кривда — се не наш звичай,
Але любимо з цілого
Серця свій родинний край!
Ми боронимо лиш свого
Тому — Боже помагай!

Встає і повертає ся до люду:

А ви, братя, того дому
В ніч і в днину бережіть,
Щоби ворог покрийому
Не втворив його воріт,
Від роздору того дому
І від зради бережіть!

Піднімає руку до присяги:

А тепер, на память крові
І на память лютих мук
Присягнім, що у любови,
В єдності умів і рук

Не спічнемо аж окуви
Соромні злетять нам з рук.

Нарід клякає і однодушно повторяє помало і поважно,
слово за словом:

Присягаєм — що — в любови —
В єдності — умів і рук —
Не — спічнемо — аж — окуви
Соромні — злетять — нам — з рук!

Занавіса спадає звільна...

Михайло Старицький.

До України.

Моя Україно, як я тебе любив,
Твої лу́ги, твої степи розлогі,
Дніпра ревучого славетнії пороги
І хвилі золоті твоїх золотих нив!

Як я любив в садочках вишняку
Твої білесенькі, немов хустини, хати,
Поважну річ старих дідів чубатих,
І регіт дїтвори в жартливому танку.

Як я любив в ніч теплу, весняну
Чуть пугача з діброви тихий стогін,
Гуканя парубків, дівчат веселий гомін,
І пісню з-за лугів розкішну, голосну.

Як я любив у осени в стїжках
Хліб коло хат, а ранками сїдими
Селян за працею хапливою між ними,
І стукіт говірких цїпів геть по токах.

Як я любив зимовїї доби
При каганці невпиннеє сюрчання
Тих веретїн, і пісню чи ридання
Тихесеньке жіночої журби.

Як я люблю безрадісно тебе,
Народе мій, убожеством прибитий,

Знеможений і темністю сповитий,
Що вже забув і поважать себе,
Потративши свої колишні сили!
Як я люблю твої сумні могили, —
Україно, як я люблю тебе!

Борис Грінченко.

До праці.

Праця єдина з недолі нас вирве:
Нумо до праці, брати!
Годі лякатись! на діло сьвятеє
Сьміло ми будемо йти.

Праця єдина нам шлях уторує;
Довгий той шлях і важкий,
Що аж до щастя і долі прямує, —
Нумо до праці мерщій!

Праця не згине між людьми даремне,
Сонце засьвітить колись;
Дякою нас тоді люди згадають, —
Нум же до праці берись!

Хоч у недолі й нещасті звікуєм, —
Долю унукам дамо.
Ми на роботу на сьвіт народились,
Ми для борні живемо.

Сьміливо-ж, братя, до праці ставайте
Час наступає — ходім!
Дяка і шана робітникам щирим,
Сором недбалим усім!

